

Kā nācijai izdzīvot sanitārajā kordonā?

Jānis Urbanovičs, Baltijas foruma prezidents

Par ģeopolitiskajiem riskiem Saeimas vēlēšanu kampaņā tika runāts krāšņi un bez apstājas. Draudīgā retorika valdošās koalīcijas partijām kļuva par „Minhauzena bizi”, kas ļāva izvilkt sevi no slīkšņas. Vēlēšanas aizvadītas, elektorāta iebiedēšanai mests miers – laiks dalīt portfeļus un šūt smokingus ES prezidentūrai. Savukārt ģeopolitiskie procesi pilnā sparā turpinās, radot Latvijai problēmas, līdz kurām tā nemaz neaizdomājas.

Eiropa arvien dziļi iestrēgst jaunā aukstajā karā starp Rietumiem un Krieviju. Konfrontācija par to, "kam piederēs Ukraina", jau pilnībā ir zaudējusi sākotnējo uzbudinājuma gan Briseles eirointegratoru, gan Maskavas "imperiālistu" acīs. Taču nevienai pusei nav dota iespēja ne atkāpties, ne piekāpties. Vismaz ne tāda, ko tās uzdrīkstētos īstenot.

Šaubos, ka, Kremlis var atļauties reputācijas zaudējumus, ko radītu nācijas sašutums par Doņeckas un Luganskas separātistu "nodošanu", tā veicinot Ukrainas suverenitātes atjaunošanu dumpīgajās "Jaunkrievijas" teritorijās. Taču, raugoties no Maskavas politiku skatupunkta, ko tas viņiem dos? Krievijai nav iespējams nākamais loģiskais solis konflikta neregulējumā – atteikties no Krimas. Pussalu tai varētu atņemt tikai ar militāru pārspēku, tādā veidā radot mūžīga revanšisma perēkli pazemotās nācijas apziņā.

Savukārt ES nedrīkst atkāpties no prasības atdot Ukrainai visas tās teritorijas 2013. gada robežās. Turklāt tā nevar uzturēt šo ultimātu tikai formāli, praksē samierinoties ar faktisko lietu stāvokli – ar to Brisele apliecinātu gan savas politiskās principialitātes, gan rīcībspējas bankrotu. Krima ir atklāti inkorporēta Krievijā, un tā ir kardināla atšķirība no Ziemeļkipras, Abhāzijas vai Piedņestras republikām, kuru pastāvēšana tiek reālpolitiski akceptēta, vienlaikus uzturot oficiālo nostāju, kas pieprasa separātistu pakļaušanos centrālajai varai Nikozijā, Tbilisi un Kišiņevā.

Tādēļ Briseles un Kremļa konfrontācija nevar tikt "iesaldēta", tā ir nolemta nobriest līdz kaut kādam eksplozīvam rezultātam. ES un Krievijas savstarpēja atsvešināšanās, to politiskās, ekonomiskās un humānās sadarbības sairums ir kļuvis par nenovēršamu procesu. Mēs, Baltijas valstis, atrodamies tieši uz jaunas "Berlīnes sienas" celšanas, savas (un ES) austrumu robežas. Taču arvien skaidrāk redzam, ka no tranzīta ceļu pārvaldītāja Latvija pārvēršas – gluži kā starpkaru desmitgadēs – par "sanitāro kordonu", par hipotētisku piefrontes joslu.

Vienīgais ieguvējs, iespējams nejaušs, no šī konflikta ir ASV. Pirmkārt, Ukrainas krīze radīja Vašingtonā jaunu ārpolitisko konsensusu. Neraugoties uz savstarpējo naidu, demokrātus un republikāņus vieno atziņa, ka "Paldies Dievam, krievi atkal ir mūsu ienaidnieki!" ASV politiķiem, diplomātiem un militāristiem Kremlis bija sarežģīts sadarbības vai pat tikai dialoga partneris. Tagad tas ir parocīgs, pat ļoti komfortabls ienaidnieks. Tāds, kas nevar sagādāt nekādas tiešām katastrofālas problēmas Amerikai, toties ar izaicinošu rīcību un retoriku atjauno Vašingtonas morālās tiesības būt "pasaules policistam". Eiropai jau nācās pazemīgi atzīt, cik svarīgs tai patlaban ir NATO, cik ļoti tā

ir atkarīga no ASV kā šīs organizācijas militārās varenības nodrošinātāja – un cik tuvredzīga bijusi pašu eiropiešu nostāja, tīši taupot uz militārajiem izdevumiem.

Novienkāršojusi attiecības ar Krieviju līdz tradicionālajai – nevienlīdzīgai, bet azartiskai – sāncensībai, ASV var atgriezties pie galvenās ārpolitiskās prioritātes – partnerības veidošanas ar Ķīnu. Uz abu lielvalstu sadarbības pamata tiktu radīta politiska un ekonomiska platforma daudzu citu Klusā okeāna valstu piesaistei, un Vašingtona spētu būt gan aizbildnis, gan apsaucējs tām valstīm, kam patlaban ir konflikti ar Pekinu (Japāna, Dienvidkoreja, Taivāna). Turklāt Krievija, neraugoties uz savām ambīcijām šajā reģionā, te būtu tikai pragmatiskās Ķīnas emocionāls aizbilstamais.

Šis process radīs papildus problēmu manis jau aprakstītai ES un Krievijas kopējai nespējai racionāliem, diplomātiskiem līdzekļiem pilnībā atrisināt Ukrainas krīzi un atjaunot iepriekšējo sadarbību. Krievija pārorientēs savas ārpolitikas smaguma centru uz Tālajiem Austrumiem, cerot uzveikt ASV cīņā par Ķīnas simpātijām. Savukārt ES, vienlaikus meklējot savu vietu "jaunajā pasaules kārtībā", kas veidosies Klusā okeāna krastos, vajadzēs atrisināt arī dažas iekšējās problēmas, kas rodas, Briselei un Kremlim pavēršoties ar mugurām vienam pret otru. Viena no tām būs austrumu ES robežvalstu, jaunā sanitārā kordona, straujais ekonomiskais panīkums, tām zaudējot tranzīta un eksporta iespējas uz Krieviju un Muitas savienību. No tā cietīs ne tikai "mūžam rusofobās" Baltijas valstis un Polija, bet arī Somija, neraugoties uz izteikti nosvērtāko ārpolitiku, tāpat Rumānija un Bulgārija, neraugoties uz tai vēsturiski piedēvēto rusofīliju.

Baltijas jūras reģiona nācijām tas noteikti būs arī milzīgs psiholoģiskais šoks – esam pieraduši lepoties ar savu nozīmi Eiropas tranzītā jau kopš Hanzas savienības laikiem, tā ir garantija mūsu labklājībai. Turklāt agrākajos Latvijas un Krievijas diplomātisko saspīlējumu periodos vienmēr turpinājās kaut kāda ekonomiskā sadarbība vai vismaz pieauga nerezidentu noguldījumi bankās, radot šeit pārliecību, ka "viņi nekad nevarēs iztikt bez mums". Tagad tā kļūst maldīga. Drīz varam atklāt, ka Baltijas valstu reālā vērtība ir būt tikai NATO "nenogremdējamam aviācijas bāzes kuģim" un placdarmam, kam jāsargā pārējā Eiropa no tanku armādām. Tad vajadzēs pāriorientēties uz to, ka mūsu labklājību turpmāk var nodrošināt tikai dzeloņstieplu ražotāji, jaunu lidlauku betonētāji un degvielas pārvadātāji, ārsti un medmāsas kara hospitāļos, bārmeņi un oficiantes karabāžu klubos.

Būtu brīnišķīgi, ja šādi riski nerealizētos. Taču tādi patlaban pastāv, turklāt iespēja tiem pārvērsties sāpīgā realitātē tikai pieaug. Jācer, ka šo problēmu izvērtē Valsts prezidents un viņa vadītā Nacionālās drošības padome, lai spētu savlaicīgi vērsties pie Eiropas Padomes un Eiropas Komisijas ar prasību izstrādāt un finansēt atbalsta programmu jaunu ekonomisko iespēju attīstībai tām valstīm, kas patlaban pārtop ES "sanitārajā kordonā". Citādi šī teritorija, ieslīgstot nabadzībā, neizbēgami kļūs par "šķirbu sētā", savukārt Baltijas valstis – par "ķēdes vājāko posmu" ES un NATO (jeb, skaidrāk izsakoties, ASV) turpmākajā austrumpolitikā. Vienalga, kāda tā būs un kādiem līdzekļiem tiks īstenota.